

מטאפורת הלוטוס המזוהב בתרבות סין: האם מטאפורה של צניעות ושאיפה לחיי רוח נצחיים או של סמל מין

Photo: Father Leone Nani- This photograph of women with bound feet and the paragraph you just read are duplicated for educational purposes from Random House and appear on their web site as part of a promotional page for *The Chinese Century: A Photographic History of the Last Hundred Years* by Jonathan D. Spence and Annping Ching (NY: Random House, 1996). I have applied for permission to include them here. [Click here](#) to go to Random House's page with the original paragraph and image.

Foot binding (缠足, pinyin "chánzú", lit. "bound feet")

עבודת רפרט בקורס " סינולוגיה דיגיטלית"

פרופ' יואב אריאל

מגישה: לאה גרינפטר גולד (ת"ז 052768959)

מטאפורת הלוטוס המוזהב בתרבות סין: האם מטאפורה של צניעות ושאִיפה לחיי רוח**נצחיים או של סמל מין**

קשירת כף הרגל של נשים בסין - פיתוח שטני לעידוד תעשיית המין או פיתוח מעודן ומתוחכם של מתודה לגלגול ומטמורפוזה נפשית עבור המין הנשי הנטוע בבוץ החיים.

לא ניתן להוכיח ש"קשירת רגליים" היתה הכרחית להישרדות כיוון שהיא גורמת הגבלות חמורות של הנקשרות שאילו ניתנה להן האפשרות לבחור אולי לא היו משתפות פעולה. מה שחשוב לקבוצה חברתית זו אינה רק ההישרדות אלא גם הישרדות התנהגויות שנחשבות "נכונות" בקונטקסט התרבותי. "קשירת הרגליים" קבלה לגיטימיות מהמלומדים ומהאליטה התרבותית הסינית והיתה קשורה למנהג של המשפחה הפטריאכלית הסינית. בכך הנציחה את מערכת השייכות לשושלת של משפחות בחברה ויצרה ערך עליון למושג קרבת דם בין הגברים שבשושלת.

"קשירת הרגליים" בסין קושרת את הסינים לעברם ומגלמת את ההזכרות של אמהות ובנות וכוללת מבט רווי מסתורין על תרבות משתנה. "קשירת רגליים" הינה סוגיה אמיצה וסינים רבים מעדיפים שלא להתייחס אליה ברצינות כי קשורה למין ולמיניות. עבור הנשים קשירת הרגליים מבלבלת כי היא מצביעה על התנהגות פוגענית בתוך המשפחה: הרצון להטיל מום בבנותיהן כדי לענות על הקריטריונים האסתטיים של התנהגות חברתית מוגדרת על ידי גברים. קיימים מספר סרטים דוקומנטריים שנעשו לאחרונה על המנהג אך רובם ככולם לא נעשו בסין מיוחד הצמורה. הנושא רגיש.

שאלה רגישה עוד יותר היא השאלה האם הוגים קונפוציאניים ונאו קונפוציאניים גרמו לכך שנשים עצמן ללא אכיפה יגרמו לנזקים משמעותיים לעצמן ויגבילו את חייהן שלהן עד כדי השחתת חיי 3 ביליון נשים במשך 1000 שנים. מנהג שהיה קיים בין אמהות ובנות למען אידאל יופי ואסתטיקה אירוטית מצד אחד ואידאל השירות לאומה ולגבר מצד אחר.

שאלה מעניינת נוספת היא כיצד התקשרה תרבות סין לרגלי נשים. רבים טענו שאין זה ברור מתי החלה פרקטיקת "קשירת הרגליים" ולמה. בדוקומנטים כתובים מוצאים התייחסות לפרקטיקה הזו פעם ראשונה בשושלת TANG (937-986 AD) למרות ששירה מתקופת שושלת HAN (220 AD - 206 BC) מצביעה על כך שרגליים קטנות נחשבו כאיכות טעם וכסמל לנשיות כבר אז. הפרקטיקה עצמה משמעותה קשירת כף הרגל על ידי כיפוף 4 עצבאות כף הרגל תחתיה, שבירת העצמות ויצירת צורה חדשה לרגל דמויית עלי פרך לוטוס. גילוי ארכיאולוגי מטווה את המאה ה-12 שבה מצאו לראשונה בארונות קבורה נעליים מותאמות לרגלי לוטוס. התופעה לא מוזכרת בכתבים ודוקומנטים מתקופות קודמות. אך במאה ה-12 מסתבר שקשירת רגלי נשים כבר היתה תופעה נפוצה. הטענה של רוב החוקרים היא שהמנהג לא היה מנדטורי. מה שעורר את ענייני בתופעה היתה עובדה שצוינה בחלק מהטקסטים: המנהג היה קיים בין הנשים והבנות של אנשי - מעלה כמו גם בין הזונות והשחקניות ששעשעו את אותה קבוצה של אנשי מעלה. בתקופת שושלת

סונג (960-1279) התפשטה הפרקטיקה גם בקרב האוכלוסייה הסינית בכל המעמדות. מנהג קשירת הרגליים של נשים הפך לנחוץ על מנת שהנערה תוכל להינשא ונשים שרגליהן לא נקשרו חיו בשולי החברה. הפרקטיקה מוגרה בשנת 1949, כאשר השלטון נתפס על ידי המפלגה הקומוניסטית. העובדות שקושרות את תעשיית המין עם מנהג קשירת הרגליים מתייחסות למצבן של הנשים הסיניות שהיגרו לארה"ב (קליפורניה) במאה ה-19 במאמר של זינגוואן צ'אנג¹ "זנות וקשירת רגליים – אימאז של נשיות בסוף המאה התשע עשרה".

המאמר מציין שדווקא "רגליים קשורות" לא שידרו בכלל "צניעות" בסאן פרנסיסקו לשם הגיעו שפחות מין מסין כולן – קשורות רגליים - וכולן נמכרו לתעשיית המין שפרחה בסאן פרנסיסקו כבר אז. מחירה של שפחת מין בעלת רגליים קשורות היה גבוה בהתאם למידת הרגל (ככל שמידת הרגל היתה קטנה יותר כך עלה מחיר האישה ונמכרה בסכומים גבוהים במיוחד). המאמר בודק את מצבן של זנות סיניות ונשות-סוחרים סיניים בסאן פרנסיסקו במאה ה-19. הזנות היו נשים שנמכרו לתעשיית המין אם על ידי המשפחות העניות שלהן (האם העובדה שרגליהן היו קשורות מאששת את הסברה שמראש ייעדו אותן לשירותי מין או כזנות, או כפילגשים של פקידים גבוהים וקבוצת העילית האינטלקטואלית בסין?). ארגוני פשע סיניים (טריאדים הקיימים גם כיום) שלטו כבר אז על תעשיית הזנות. בסאן פרנסיסקו של המאה ה-19 ייחסו לכל הסינים את הרוע של אותם סינים שניהלו את תעשיית המין בה.

בניגוד לזנות הסיניות (בעלות הרגליים הקשורות) יש מידע מוגבל על נשות הסוחרים הסיניים שחיו סגורות בחדרי חדרים בבתי סוחרים אלו. מה שחיידד אצלי את הרצון לחקור את התופעה היתה העובדה שקשה היה להוכיח איתה של קיום "עבדות מין" בעולם בכלל כאשר במאה ה-19 התחילו להתייחס אליה כאל שרידי עבדות שיש לבער והעובדה שסוגיות "קשירת הרגליים" והזנות השתרגו וזו בזו בדרכים רבות עודדה את סקרנותי. שתי הפרקטיקות ממחישות רעיונות על הנשיות בחברה הסינית. JUDY YANG לכינתה את שתי התופעות "חיים קשורים/מוגבלים",² BOUND LIVES,

שאלות רבות נשאלות: איך התפתחה התופעה של קשירת הרגליים, מה הגורמים שהובילו שלש ביליון נשים במשך אלף שנים להתאכזר לעצמן ולבנותיהן – האם הרעיון שבבסיס הפרקטיקה היה קשור עם רצון להתעלות מעל מעמד אונטולוגי מסוים והדרך הפיזית לכך עברה על ידי פגיעה באיברי הגוף כמו שמסופר על לא מעט נזירים סיניים שפגעו בעצמם כדי להגיע להארה או שמה הפרקטיקה הפכה לסטנדרד של יופי נשי וסמל מין ואינה קשורה כהוא זה לעניין פילוסופי כלשהוא.

אנסה בעבודה זו להתייחס לעמדות השונות והקשר שלהן עם הפילוסופיה הסינית. הסוגיה מאד מורכבת ואין לה תשובה אחת או פתרון קסם אך אין ספק שעצם קיומה של זנות בסין ברמות שונות (7 רמות) מוכיחה את היחס השונה של החברה הסינית ליחסי גברים נשים מאשר בתרבות המערב.

¹ Jingwoan Chang "Prostitution and Footbinding – Images of Chinese womanhood in late Nineteenth Century"
² Judy Yang.

כמו כן החינוך השונה לנשים וגברים בסין במשך אלפי שנים השפיע מאד על חוקי ההתנהגות ויצר סטנדרטים שאולי אינם מובנים עד תומו.

השערתי היא שפרקטיקת הרגליים הקשורות אינה יכולה להתפרש על פי עמדה כזו או אחרת בלבד ויש ליצור לא רק סינטזה של העמדות אלא לפרש את הפרקטיקה בדרך שונה. לדעתי, בהסתמך על כך שהמטאפורה בתרבות הסינית נכנסה ללא סובלימציה וכחלק אינטגרלי וקיומי לחיי היום יום של האוכלוסיה הסינית, יכול להיות שנשים ביקשו בצורה זו להעביר מסר שהן רוצות לצאת מהמצב הנחות בו הן היו נטועות.

השאלה בבסיס עבודה זו היא זו: האם הפילוסופיה הסינית סייעה לקידום תעשיית המין. אך גם מה גרם להטמעת הרעיון שהנשים בלבד אחראיות למנהג זה של "קשירת רגליים" והאם יש קשר בין מחשבה זו לבין העובדה המצערת שלאורך ההיסטוריה של האנושות הנשים הואשמו בכך שהן בוחרות להיות משרתות המין של הגברים.

המחלוקת

יש עמדה שרואה ב"קשירת הרגליים" תופעה הדומה לקעקוע, שרואה בגוף חומר ליצירת אמנות או להחדרת משמעויות חברתיות. אם כי האפקט של הקשירה היה עמוק יותר מאשר רק על העור. סימן לשיפור העצמי ולשליטה.

עמדה זו רואה ב"קשירת הרגליים" תופעה מיוחדת וספציפית לתרבות הסינית. לתופעה יש הרבה שמות בסינית שיוצרות לה רבדים ואספקטים רבין בתרבות הסינית. :

- CHANZU (קשירת רגליים) מתייחסת לפעולה הגשמית של עיטוף הגוף, GONGUAN (קשת מעוגלת) מתארת את הצורה הנדרשת של הרגל – כזו של בלרינה על קצות האצבאות.
- JINLIAN (לוטוס הזהב או ליליות מוזהבות) ביטוי שמדמה את הגוף לאימאז אוטופי – טרנספורמציה פנטסטית. , יש גם ביטויים פואטיים ואחד מהם הוא
- (LIANBU) פסיעות לוטוס – שמציין שקשירות הרגליים התכוונה להדגיש את הGRACE של הגוף בתנועה, לא לגרום לנשים לנכות.

עמדה זו ראתה את העובדה שקשירת הרגליים היתה קשורה למקצועות הטקסטיל שבהם שלטו הנשים ביטוי **לעבודת נשים**.

ויש עמדה שרואה ב"קשירת הרגליים" עינוי וראתה בה כלי כובל בפועל שפעל להפיכת האישה למוגבלת בתנועותיה בכוונה להפכה לצייטנית, נשלטת ומוגבלת לתפקידים מצומצמים הכוללים גם שירותי מין אך בעיקר כלי להבאת יורש זכר לשושלת הפטריארכית. הרבה, בעיקר מבקרים

מהמערב, התנגדו למנהג והשוו אותו ללבישת מחוך במערב והצביע על כך שמנהג זה הינו עובדה לכך שהנשים היו מעמד מדוכה בתרבויות המזרח והמערב כאחד. המטרה של הפרקטיקה של "קשירת הרגליים" ושל פרקטיקת "המחוך" היא לשנות את הפיגורה הנקבית בעזרת בדים שמכניסים את הגוף לסד ועל ידי כך הלובשת את הסד משליכה את בבואתה לעולם בצורה מסיימת. עמדה זו ראתה בקשירת הרגליים ביטוי לעבודות נשים.

זה טבע המחלוקת: המחלוקת בין שתי עמדות אלו הינה ההתייחסות לקשירת הרגליים כפרקטיקה של עבודות מול פרקטיקה של עבודה (עבודה מסוגים שונים ומקבילה לעבודת קודש בצורות מסיימות).

בסין במשך 1000 שנים קשירת הרגליים סיפחה מובנים ומשמעויות תרבותיות שונות: כסמל סטטוס, אנינות ותרבותיות, כשייכת לאתניות מסיימת (CHINESE HAN בתקופה שבה המנצ'ורים שלטו בסין) וכסמל לנשיות. ההערצה לרגליים קטנות (של נשים) מתבטאת בתרבות הסינית בסיפורי עם כמו YE XIAN , סינדרלה הסינית, שהופיע כבר במאה התשיעית באסופת סיפורים YAU YANG ZAZU והתייחסות ל FANCY FOOTWEAR / dainty steps

מופיעה כבר במאה השישית לספירה. השאלה האם הפנטזיות האלה בלבד גרמו להתפתחות תופעת קשירת הרגליים אחרי נפילת שושלת TANG/

המיתוס הידוע ביותר שקשור עם תחילת המנהג הוא סיפורה של YAO NIANG רקדנית ופילגש בחצרו של הקיסר LI YU (975-969) בדרום ממלכת TANG , שהרשימה את הקיסר בריקוד עם נעליים "שנראו כירח חדש". מפליא שנשים קשורות רגליים בכלל יכלו לרקוד כי לפי עדויות מנשים שעדיין חיות כיום ושרגליהן נקשרו לפני ביטול הפרקטיקה בשנת 1949 הן בקושי מסוגלות לדדות בין המטבח לחדר השינה. אז מה קרה?

במאה ה-16 התפתחה מתודה יותר מחמירה של קשירה. זו היתה תקופה של פריחה כלכלית בתקופת אימפריית מינג. אז גם התפתחה עוד יותר האירוטיזציה של הרגל הנשית והשתרשה הפרקטיקה של לוטוס הזהב. (THE CULT OF THE GOLDEN LOTUS).

להוריד נעליים וגרביים ולהישאר ברגל עירומה נחשב פורנוגרפיה לשמה. נשים הלכו למיטה עם "נעלי שינה" מעל הבד שעוטף את הרגל. מיתוס המשיכה האירוטית של הלוטוס המוזהב הביא לכך שפרקטיקת הקשירה הפכה לכלי להסתרה של הגוף (להפיכתו לאין).

מהמאה ה-15 תופעת הקשירה החלה לאבד מהזוהר שלה כי התפשטה גם בקרב הכפריים וכבר לא הוותה סמל סטטוס. מסיונרים מהמערב תייגו את התופעה כ"פאודלית ומפגרת" נשות ערי החוף זנחו את המנהג בתחילת המאה ה-20 כאשר רק בשלהי שנות החמישים של המאה העשרים נאסר המנהג גם באיזורים מרוחקים. אירונית אך אולי משמעותית במיוחד היתה העובדה שדווקא כאשר המנהג זנח הוא הגיע לשיאו בדוגמאות לנעליים וטכניקות קשירה וכל איזור פיתח את הסטייל שלו.

סופרים ואנשי רוח שונים התייחסו לפואטיקה האירוטית של הפרקטיקה. ³ WILLIAM ROSSI השווה את הרגל הקמורה והקשורה ל"איבר של תענוג מיני" דומה לשפתי האגינה. רעיון זה מחזק על ידי ציורים סיניים מהמאה ה-19. האם זו התפתחות שלא היתה קיימת בעבר כפי שטוענת העמדה שמצביעה על חופש הבחירה של הנשים לגרום לעצמן נכות לחיים? ידוע לפחות שבבתי הבושת שהיו קיימים במאה ה-19 כל הזנות היו בעלות רגלי לוטוס מוזהבות.

שני מחקרים שהתפרסמו בשנת 1996 של שני חוקרים משני קצווי האוקיינוס מאפשרות מבט יותר מקרוב על הקשר שבין פרקטיקת "קשירת הרגליים" וה"זנות". דרכם ניתן לבהר מה הקשר שבין תעשיית המין והפילוסופיה הסינית.

שני החוקרים גם מאד רחוקים זה מזה בתיאוריה שהם מציגים למרות ששניהם מתייחסים לאותן עובדות. שניהם חוקרים את הזנות בשנחאי בשנות ה-30 של המאה ה-20.

מחקר אחד של חוקרת מאוניברסיטת UCLA – גייל הרשטי "הנאות מסוכנות: זנות ומודרניות בשנחאי בשנות ה-20"⁴ שבו מתוארת שנחאי כעיר בה מספר הזנות הגדול בעולם בשנת 1930 וזו הסיבה שלדעתה התופעה לכדה את התעניינותם של הסטוריונים רבים בסין.

גייל הרשטר מתארת את השינוי הכלכלי והחברתי במתרחש בשנחאי במאה ה-19 ומשווה את המעמדות בחברה הסינית למעמדות ולסטטוס המתגלה בעולם הזנות מבוסס על פי כתבים של מלומדי התקופה. היא משווה את הקורטיזנות, כבעלות כישורים מוסיקליים וספרותיים למלומדי התקופה שמחזיקים אותן ואת זנות הרחוב כמקבילות למעמד הבריונים.

מול מחקר זה קיים מחקר אחר על אותה תקופה ועל אתו מקום "יפות שנחאי: זנות ומיניות בסין במאות ה-19 ו-20" שנכתב על ידי קריסטיאן הנריו, מנהל המכון לאסיה האוריינטלית בליון, צרפת. ומאז מתעמת הנריו עם גייל הרשטר מעל דפי פריודיקלס למיניהם.⁵

הנריו מבקר את המאמר של גייל וצולב אותה. גייל עונה לו שהאנליזה שלה אינה כה שונה משלו. גייל מתארת את הסטטוס השונה של הזנות של הקורטיזאנות מול זנות הרחוב (7 רמות). הקורטיזאנות היו, לדעתה, בעלות כישורים מוסיקליים וספרותיים ונתמכו על ידי האליטה האינטלקטואלית של העולם הגברי. הנריו מדגיש בחיבורו שההבדל בין הרמות השונות של מעמדות הזנות נוצר כמיתוס במשך המאות בידי אותם אינטלקטואלים שגם שלטו בסין ולמעשה תמיד היו קיימות גם הזנות האחרות והמצב של כולן היה מזעזע (Sordid) כי כוכבן של הקורטיזאנות דרך לתקופה קצרה ולאחר מכן, כשאף אחד לא התעניין בגורלן, מצאו עצמן בבוץ עמוק. חלקן הפכו לסרסורות והחזיקו בתים של יותר ממאה נערות לשירות הגברים וחלקן נאלצו לרדת במעמדן ולתפקד כזונות של מאורות הסמים שהתנהלו על ידי מאפיית האופיום. מצבן של הקורטיזאנות והזנות קשורות הרגליים היה קשה ביותר לאור העובדה שלא יכלו לזוז בגלל רגלי הלוטוס שלהן.

³ מתוך: Howard Levy's 1966 study, *The Lotus Lovers: The Complete History of the Curious Erotic Custom of Footbinding in China*

⁴ Gail Hershatter. Berkeley: University of California Press, 1997

⁵ Christian Henriot, *Belles de Shanghai. Prostitution et sexualité en Chine aux XIXe - XXe siècles*, CRNS 1997

עוד טוען הנריו שהמיתוס שנולד מהשירים והטקסטים האירוטיים שהתפתח במשך מאות שנים גרם להעלמת המצב האמיתי של נשים בזנות בסין בכלל ולנסינות חיקוי של הארוטיקה שהוצבה ככלי מידה שאליה צריכות לשאוף כל הנשים – רגל דקה וקטנה – סמל סטאטוס אך גם ארוטיקה טהורה.

הנריו טוען שמאחרי המסך של האקזוטיקה כבוד האישה הסינית זוכה לזלזול ולביזוי:

" בסין כמו בכל מקום אחר האימאז' של הזנות היה במהותו מיתוס. המיתוס של הקורטיזנות הסינית היה מטעמים עבור "מגלי עולם" מערביים. אך על פי הניסיון המציאות היתה פחות מחמיאה: במקום גבירות מיוחסות המבריקות והאינטלקטואליות מתגלה מציאות של ילדות צעירות (בקושי בנות 15) שביות בידי סרסורות שהופכות אותן ל"מארחות" עם לכה תרבותית שטחית. הדימיון הגברי עושה את השאר ומעלים באותה הזדמנות את הצורות האחרות של הזנות העממית"⁶.

הדוגמא של הקורטיזאנות מבהירה את השינוי הכלכלי והחברתי שהתרחש בחברה הסינית במאה השנים מ 1849 לשנת 1949 (שנת תפיסת השלטון בידי הקומוניסטים) כשסין החלה להיפתח להשפעה מערבית וכיצד התופעה של הקורטיזאנות בעצם לא יכלה לעמוד בפני השינויים כי היתה מיתוס! הקורטיזאנות הפכו לאובייקטים של צריכה מינית. במחקרו של הנריו, שהינו ממוקד ומפורט, מתגלה הקורטיזאנה, כמו כל הנשים האחרות שהיו בזנות, כמבודדת, ללא שורשים, ברמה נמוכה של חינוך, בתוך ספיראלה של חובות, נדונה לאלימות יום יומית מצד הלקוחות והסרסוריות כמו גם חשופה למחלות מין שבה תלויה האחריות הבלעדית לקיומן. אי אפשר להפריד מחקר זה מהרפלקציה על מקום האישה בחברה הסינית כסחורה. "המצב של הזנות בשנחאי במאה ה-19 ובמאה ה-20 מתרגם את התווית של תרבות שמסרבת להכיר בזכויות הנשים בכבודן ובשלמות העצמית שלהן". הנריו משווה את השיח האינטלקטואלי על הזנות בסין במאה ה-19 לשיח האינטלקטואלי במערב ומציין כי ההבדלים משמעותיים בכך שחסרה התעוררות להשפעת הזנות ועד מלחמת העולם הראשונה השיח של האליטות האינטלקטואליות שהחזיקו בשלטון היה "חיובי" ומטעה, למרות ההשפעות המערביות בשנחאי שמופיעות כבר בשנת 1869.

הנריו טוען שהשיח על הזנות בסין מהווה תחום שלא נחקר. הוא מזהה 3 מקורות שתרמו ליצירת היחס של החברה ושל השלטונות לזנות. המקור הראשון הוא החוק, הקוד הלגאלי של האימפריה והרפובליקה שמאפשר להתייחס לדרגת העניין שהשלטונות השונים הקצו לזנות. המקור השני הינו אוסף של דעות שהובעו על ידי חברי האליטה הספרותית אינטלקטואלית ובכתביהם במכתבים ובעיתונים. המקור שלישי שמהווה מקור בלתי נדלה מצוי בספרות הסינית. הנריו לא מתיימר להיכנס למחקר מעמיק של המקור האחרון בטענה שאין בידו הכלים אך טוען שבדוואי שם ניתן למצוא לא מעט תשובות למצב. בכל אופן מהמקור השני, כתבים פרטיים של אינטלקטואלים בני המאה ה-19 שבה הוא מתמקד, הוא מוצא שהשיח הינו לרוב מטעה אך פה ושם יש ביקורת על המצב של הזונה (והאישה) הסינית. המסר מצד האליטות נשאר כפול. מינוחים כמו "ממלכת הפרחים" שמציעה "גן עדן" לגברים בו הנשים אמורות לספק את צרכיהם ללא בדיקה מה הן עצמן מרגישות. ההתייחסות לנשים בזנות שאינן קורטיזאנות מפסיקה להיות פואטית- מצבן מתואר כ"ים סבל מלא בשדים" הן מבוגרות,

⁶ קריסטיאן הנריו, *Prostitution et Vox literati à Shangai avant la Première Guerre mondiale*

Christian HENRIOT

לובשות בלויים וגורלן להיות " גלי עצמות מפודרות". הנריו מעלה סדרה של רעיונות שהועלו על ידי האליטות האינטלקטואליות בתקופה זו, תקופה שבה בעולם המערבי בוטלה העבדות וגם יש התייחסות מאד ביקורתית לתופעת הזנות כשרידי עבדות. בסין מבטלים את העבדות בשנת 1902 אך ההצעות שלא לבטל את עבדות הנשים אלא אם הן נישאות מראה עד כמה הסטאטוס של הנשים בסין בעייתי. האם זה משום שרגליהן הקשורות לא מאפשרות להן לחיות חיים עצמאיים?

איך ניתן להבין למשל את קיומו של מוסד שנקרא " משרד מכירת הנשים הנשואות" שהיה ידוע בשנחאי במאה ה-19 לאור האמור לעיל? על פי הנריו ואנג טאו מזכיר את קיומו של משרד זה שהיה סוג של כלא שבו סגרו נשים נשואות שנאפו ושהן נאלצו לעסוק בזנות במשך הזמן ששהו בו. משרד זה היה אמור למכור את הנשים האלה לגברים שחיפשו פרטנר.⁷

הפרקטיקה של קשירת הרגליים שיקפה ישירות את הסטאטוס ואת התפקיד של הנשים בסדר החברתי הקונפוציאני. הפרקטיקה מופיע משושלת TANG (618-906) ועד סוף שושלת QING (המאה ה-20) שאז מוגרה. פרקטיקה זו הגיעה לשיא פריחתה בתקופת מינג שבמהלכה נהייתה כלי לאירוטיקה נשית. קשירת הרגליים כללה גישה פילוסופית ופוליטית שתרמה לאירוטיזציה שלה, סט חשוב שהתייחס לשמירת המיתוס של העליונות האתנית של שושלת HAN הסינית בזמן שנכבשה סין על ידי המנצ'ורים.

קשירת הרגליים של רגלי נשים כתכשיט ייצגה את הספציאליזציה של תפקידי הנשים והמעמד שלהן בתרבות הקונפוציאנית המסובכת.⁸

קשירת רגליים על פי העמדה שראתה בה עבודת נשים:

אישה שנחשבה לבעלת עידון מוסרי לא היתה זקוקה לרגליים חזקות לצורך התרומה האתנית והחברתית הכי חשובה שלה שהיתה: יצירת יורשים – בניים לשושלת.

קשירת הרגליים הינה גם ביטוי של קביעות מלומדים קונפוציאניים קשורים לקיסרים בתקופת שושלת HAN לכך שהפונקציה של האישה הינה אקסקלוסיבית לענייני הבית. גם השושלות ללאחר שושלת HAN אימתו את הנורמות החברתיות הקונפוציאניות ופיתחו אותן. "קשירת הגרליים נמנעה מקודים ברורים בכל התקופות כי הסטטוס שלה היה כאלו שייך רק לענייני נשים ונחשב רק כ"תכשיט בידודי" או כהכנה לתפקיד האשה כ " DUTIFUL SEX MACHINE ". הפרקטיקה הועברה מנשים לנשים, מאמא לבת בחלל הבית ולא נכפתה היות שמיתוס הסטאטוס הגבוה שהיא אוטומטית מעניקה עיוור עיניים רבות. השאלה האם מדובר בעיוורון או בעצם הקשירה היתה סוג של התעלות רוחנית תידון בהמשך. עם הזמן, בעיקר במאה ה-17 ואילך היות שמשיכתה של האישה היתה תלויה בכך שהיו לה תכונות נשיות ורגל קטנה נחשבה לתכונה נשית נשים שלא היו בעלות רגליים קטנות לא מצאו שידוך. כאשר מסתכלים על התופעה מנקודת המבט של הנשים והילדות שסבלו אותה אנו מגלים מוטיבציה

⁷ Wang Tao mentionne aussi l'existence d'un lieu dénommé *maipochu* קריסטיאן הנריו (Office de vente d'épouses). C'était une sorte de prison où l'on enfermait les femmes adultères et où celles-ci étaient contraintes de se prostituer durant le temps de leur incarcération. Cet office « était supposé vendre ces femmes à des hommes de bonne volonté à la recherche d'une partenaire ». Les deux caractères *guanmei* (Entremetteur public) auraient été inscrits sur le mur arrière du bâtiment. Yu Baosheng, *Haizou yeyou lu*, p. III-3.

⁸ The body as attire: The shifting meaning of foot binding In Seventeenth century Cina

מוסרית כי חובתה המוסרית של האישה בכך שהיא חייבת להשיג שליטה על גופה ועל רצונותיה דרך דיסציפלינה של כאב וכאן מתבטא הערך של הקשירה. האספקט הזה של "קשירת הרגליים" תורם להסבר למה המסורת הזו שרדה תקופה כה ארוכה וכל-כך השפיעה על כל האוכלוסיה ללא שום סימן חיצוני של כפייה ושליטה גברית על ביצוע הפרקטיקה ולמרות שככלה כאבי תופת.

אחד המיתוסים שרווחו בעניין "קשירת הרגליים" כאילו היו סיבות מיניות – להאדיר את המשיכה של האישה – היה לא רק פטישיזם סביב הנעל אלא גם הבטחה לכך שהליכה יום יומית על קביים במקום רגליים משנה את מבנה השרירים של הואגינה והופכת אותה למקום מלא מסתורין לגבר. כאשר היפנים כבשו את טאיוואן בשנת 1895 הם הוציאו את "קשירת הרגליים" אל מחוץ לחוק אך גם בדקו מה זה עושה לגוף האישה. הם גילו שהמבנה של העצמות של האגן והרגליים מלבד כף הרגל לא השתנה אך השרירים באגן התפתחו וכוח הכיווץ של שרירי הואגינה גדל. זה מחיר גבוה לשלם כי כתוצאה מהפרקטיקה הזו עולמן של נשים קשורות רגליים התכווץ והן היו צריכות תמיכה וטיפול תמידיים. קשירת הרגליים גם השפיעה על הארכיטקטורה בסין – בתים סיניים עד המאה ה-20 היו רק בעלי מקסימום שתי קומות כי נשים לא יכלו לטפס במדרגות. השבילים בכפרים מאד צרים כי נשים היו צריכות את תמיכת הקירות די להתקדם. הן גם נשאו מטריות כדי להיעזר בהן כמקלות הליכה. ד"ר קו, רופא שכתב ספרים על התופעה של קשירת הרגליים והיה גם אספן נלהב של דוגמאות ואלמנטים הקשורים בה, טוען שכדי להבין את סין אתה צריך להיכנס לנעל. הסקסואליות חבויה בנעל. הפילוסופיה הסינית – נמצאת בנעלי⁹.

הדוקטור לא מסכים עם הפרשנות הרגילה של תפקידים מסורתיים של גבר-אישה "הרעיון שנשים נשלטות או שנוהגים בהן שלא כראוי אינה נכונה. הן לא היו שוות כדי לעבוד בשדה והיתה להן הרבה פחות אפשרות לעבוד. נשים נשאו בבית כאשר הגברים יצאו לעבוד כדי לספק את צרכיהן- הגברים הם העבדים!"

קשירת רגליים על פי העמדה שרואה בה עבדות נשים:

העמדה המנוגדת שרואה ב"קשירת הרגליים" נכות של נשים מאומצת לרוב על ידי נשים, גם סיניות, שכותבות על הפרקטיקה הזו בעין מאד ביקורתית. אם כי יש ביניהן את אלה שחוקרות את הנושא דווקא בגלל הביקורת השלילית שעוטפת אותו ושאלות את השאלה: איך זה שנשים כל כך הרבה שנים הטילו על עצמן מום כזה מבלי שיתבקשו? האם הן מטומטמות או שיצאו מדעתן? במאמר שנכתב על ידי מרי וונטו כעבודת מחקר לאקדמיה בברוקלין יש נסיון לבקר את הביקורת ולנסות להבין ללא קטילה את התופעה.¹⁰

"אפילו כשמוצאים התייחסות להעדפת רגליים קטנות לנשים כבר בשושלת HAN הדוקומנטציה הראשונה בנושא נמצאת בדרום NANJING בזמן שושלת טאנג. הדוקומנט משבח את ה"מערות הרוקדות" שידועות ברגליהן הקטנות ונעליהן הקמורות היפיפיות. הפרקטיקה הפכה לסטנדרד של

⁹ רוויי . אינטרוויי

¹⁰ <http://academic.brooklyn.cuny.edu/core9/phalsall/studpages/vento.html>

MARIE Vento – One Thousand years of Chinese Footbinding: Its origins , Popularity and Demise 1998

יופי נשי בחצר הקיסר והתפשטה חברתית וגיאוגרפית גם לשכבות ומעמדות נמוכים יותר שרצו לחכות את הסגנון של העילית החברתית.

המטרה היתה ליצור רגל קטנה "GOLDEN LOTUS", ונחשבה יפה ומושכת. המקור של המונח "לוטוס הזהב" צץ בשושלת טנג סביב שנת 920 כאשר הקיסר לי יו דרש מהפילגש המועדפת שלו, FRAGRANT GIRL לקשור את רגליה עם תחבושות משי ולרקוד על פלטפורמה בצורת לוטוס מוזהב עם אבנים יקרות ופנינים. לפי האגדה או חלק מהחוקרים מאמינים שמאז נשים החלו לקשור את רגליהן. והשם "לוטוס מוזהב" הפך למילה נרדפת (בעלת משמעות דומה או אף אותו דבר) של "רגליים קשורות". על פי חוקרים שונים, ZHU XI (שחי במאה השלש עשרה ויצר את הקנון של הכתבים הנאו- קונפוציאניים שישלטו בחיים האינטלקטואליים והפילוסופיים של הסינים במשך יותר מ 600 שנים) קידם את הפרקטיקה של "רגליים קשורות" בטענה שהיא מלמדת מה הם היחסים הנכונים בין נשים לגברים. בכך השפיע על כותבים אחרים שמציינים את הפרקטיקה כנורמאלית. נשאלת השאלה למה נשים סיניות קשרו את רגליהן במשך 1000 שנים עד שנאסרה הפרקטיקה על ידי השלטון?

צריך לבחון ללא ביקורת כדי להבין את המשמעות הסימבולית והאישית של הפרקטיקה: להלן מספר מטרות:

1. יכול להיות שהמקור אכן הנו הדרישה הקיסרית להגביל את תנועת נשותיו ופילגשיו של הקיסר ולהבטיח את הצניעות שלהן.
2. התא המשפחתי היה מאד חשוב בחברה הסינית והמשפחה לרוב תארה בסימבוליות את את המדינה כאשר הקיסר נחשב לאב ולאם כאחד. חיי הקיסר היו בעלי משמעות פוליטית ומוסרית ולכן החופש הפיזי של הנשים בארמון הוגבל.
3. מנהג חצר הקיסר להחביא את הנשים הדהד בחברה האורבנית ונקבע כנורמה שצמצמה את הנשים למצב של הסתגרות כמעט מוחלטת בבית.
4. במרכזים האורבניים הנורמות האלה נשמרו על ידי הנשים עצמן ששאפו להגיע לסטטוס של נשי העילית החברתית איטלקטואלית.¹¹

"אמנם הרגל הקשורה נחשבה למושכת אך במציאות היו הרבה קומפליקציות, זיהומים, נמק, ריחות רעים כתוצאה מכך וחוסר יכולת לזוז במשך שנים עד שהרגליים קיבלו את הצורה החדשה וכל זה בשנים הראשונות לחייהן. מצב שהגביל את הנשים לחיים מאד מצומצמים בחדרי השינה שלהן, כנכות לחיים.

הקריטריון לבחירת נשים לבניהן היה האם הרגל קשורה ואיך כי "רגל קשורה" ציינה שהאישה צייתנית ולכן כל הכבוד והייחוס המשפחתי נישא על רגליה הקשורות של הבת. גם ללא הבטחה לשיפור במצב האישה על ידי נישואין נשים קשרו את רגליהן כדי לסמן את טענתן לכבוד. קשירת הרגליים יוחסה לערכים משפחתיים ולא ניתן היה להפרידם מערכי החברה.

¹¹ Term Paper/Core 9: Chinese Culture/ March 7, 1998 מרי וונטו, 11

הפרקטיקה של "קשירת הרגלים" נעשתה תוך כדי העברת הרעיון הקונפוציאני שצריך לתחזק את הגוף "MINDFUL BODY" וזה חיזק את הקבלה של הפרקטיקה. ציפו שהאשה תשלוט בכאבי התופת שהפרקטיקה הזו גרמה ובכך תשקף את האידאליים של תרבותיות, הסתרה וmindful body¹².

ZHU XI (1073-1017) שהיה אבי הנאו קונפוציוניזם וגם קידם מאד את פרקטיקת קשירת הרגליים הוביל על פי חוקרים רבים את מסע ההסברה הכי אפקטיבי שגרם להתפתחות תופעת קשירת רגלי הנשים בכלל האוכלוסיה בשושלות שהמשיכו את שושלת סונג. טקסט מעניין לענייננו מופיע בספרה של גלית פת-שמיר, "אדם לאדם חידה":

ZHU XI שאהב את הטבע עד שלא גזם את העשב שצמח בשולי ביתו. במאמר הקרוי "אהבת הלוטוס" מתאר ZHU את אהבתו הרבה לפרח הצומח מתוך הבוץ בלי להתכער ובלו להתלכלך, חי במים מבלי לפתח איכויות גאוותניות והינו בעל מערכת פנימית מתוחכמת להפליא וניחוח טהור הנישא למרחוק" תיאור זה מלמד משהוא על אישיות כותבו וגם על קירבתו של הניאו קונפוציוניזם לבודהיזם שראה בלוטוס סמל ומשל לחיי האדם.

אך תפיסת העולם הסינית לא יכלה לאמץ את משל הלוטוס כפשוטו. המחשבה שהעולם מאופיין בסבל היתה קשה לעיכול בתפיסת העולם הסינית והשאפה להיחלץ מעולם של סבל לעולם של קיום שונה מהותית טהור ושלם היתה בעייתית שבעתיים. ואף על פי כן משל הלוטוס הפך לחלק מהמסורת הבודהיסטית הסינית וזאת בזכות פרשנות חדשה ומרחיקת לכת שהאירה אותו באור חדש ומפתיע. שורשיו של הלוטוס אכן נטועים ב"בוץ התופעות" אך הפעם הדגש על היותן בוץ מזין ומטפח את הלוטוס. הבוץ (האשה) ואו השמש (גבר) הם הלוטוס האחד, כשם שהשורשים ותפרחת אינם ניתנים להפרדה.

ההמלצה עולה ממשל הלוטוס המחודש: "היה מעבר לעולם ולא מחוץ לעולם" והיא הולמת היטב את תפיסת העולם כאחדות אורגנית וה"אני" כגרעין יתרחב ומתפתח (קונפוציאניזם) ואת חשיבותם של חיי הרגע, אפס המעשה והדרך ההשתנות (דאואיזם).¹³

"המשכה של קשירת הרגליים היתה בהחבאת הרגליים על ידי כמה שכבות (תחבושות, גרביים ונעליים- ריחניות כדי להסתיר את הריח הרע של הזיהומים או יותר גרוע של הנמק. הטיפול ברגליים נעשה בחדרי חדרים ורק בפני הקרובים ביותר- בדרך כלל המשרתת.

"קשירת הרגליים" נחשבה כתכשיט ולא כנכות. כביטוי האולטימטיבי של התרבות והזהות הסינית. מלבד היותן סימן לנשיות ולהאדרת המין מהווה "קשירת הרגליים" גם סמן לגבולות הלאום. הקבוצה האתנים של הסינים משושלת האן הבדילו עצמם משאר הקבוצות האתניות על ידי קשירת הרגליים שנתקבלה כיוקרה תרבותית כתוצאה מזה שהיא גילמה את האתיקה והתרבות הקונפוציאנית וכיבוד ההורים.

"רגליים קשורות" היו קשורות אצל גברים סינים עם מעמד גבוה, אהבה ומין (סקס) ובו זמנית מעבירות מסר של צניעות ונועזות מינית.

"רגליים קשורות" הפכו לפטיש (FETISH) מיני.

¹² מרי וונטר, שם.

¹³ גלית פת-שמיר, אדם לאדם חידה. עמ' 181

פורנוגרפיה סינית בעבר משקפת את ההתעסקות עם הרגליים והגברים שהעריצו את תופעה נקראו "LOTUS LOVERS" ויצרו את תרבות בתי הבושת. הסופרים והמשוררים בתקופה המאוחרת יותר תארו בפרוטרוט אצת הצורות השונות של הרגליים הקשורות, ואת הפרקטיקה האירוטית לשימוש בהן.¹⁴

נשאלת השאלה כיצד חלחלה מטאפורת הלוטוס לחיי היום יום של נשות סין.

בכנס על "כח, מיניות ואילוף: חיי נשים בשושלת טאנג" בין אוניברסיטאות בארה"ב התחברו טקסטים של שלשה חוקרים,¹⁵ לילי הוא מאוניברסיטת קרוליינה הצפונית, רוברט קטר, מאוניברסיטת ויסקונסין ופטרישה אבררי מאוניברסיטת אילינויס כדי לדון בחיי הנשים בסין בתקופת שושלת טאנג בתקופת שושלת טאנג חיי הנשים על פי מחקרים שונים בעיקר בתקופת הקיסרית WU היו נשים חזקות בעלות נכדים והשפעה.

JENNIFER JAY - IMAGINING MATRIARCHY CONSTRUCTING KINGDOMS OF WOMEN IN THE TANG.

מתאר נשים שהאמביציה שלהן נוגדת לחלוטין את הנורמה הקונפוציאנית ואת הנוהג של המסורת המאוחרת יותר. בעוד שנשים באותה תקופה שאפו להיות ראשי מדינה נשים אחרות, בעיקר מארחות ורקדניות, היו משרתות מין.

VICTOR XIONG - FEMALE ENTERTAINERS UNDER THE TANG

חוקר את היחסים המיניים/חברתיים בין נשים וגברים. מפתיע השינוי והטרנספורמציה במעבר בין תקופת טאנג לתקופת סונג (מנשים שפעלו ליצירת מטריארכיה לנשים שקידמו ציות לגברים).

LILY HWA - FROM THE FEMALE CLASSIC FO FILIAL PIETY TO THE FEMALE ANALECTS THE CHANGING PERSEPTION FO TANG FEMALE EDUCATION

חוקרת את השינוי בתפיסה מתוך שני טקסטים על חינוך לנשים מתקופת טאנג.

1. THE FEMALE CLASSIC OF FILIAL PIETY שנכתב בתקופת הקיסר HSUAN

TSUNG שנשים היו בעלות השפעה קידם את החינוך של נשים מלומדות בקונפוציאניזם

כדי שייעצו לבעליהן בעיני המדינה.

THE FEMALE ANALECTS שנכתבו לאחר המרד של AN-SHIH (763-755) משקפים את

הרוח הרפורמית של זמן זה. היתה ריאקציה נגד ההשפעה הנשית שהגבילה נשים לתחום הפנימי

של הבית ולצייתנות

¹⁴ מרי וונטר, שם.

¹⁵ <http://www.aasianst.org/absts/1995abst/china/csess158.htm>

Session 158: Power, Sexuality and Constraint: Life of Women in The Tang Dynasty

Organizer: Lily Hwa, University of North Carolina at Charlotte
Chair: Robert Cutter, University of Wisconsin, Madison
Discussant: Patricia Ebrey, University of Illinois, Urbana

HUA גם מיישמת את חוקי ההתנהגות שמופיעים ב FEMALE ANALECTS כדי לנתח את ההתנהגות האניגמטית של גיבורת הסיפור THE TALE OF YING YING ובכך בודקת את תהליך הצייתנות והכניעות הנשית והקונפוציאניזציה שלהן.

איך החוקים והתקנות לגבי ירושה ונישואין ומה קורה עם נשים ואלמנות ואיך זה משפיע על הציות! מי שקידם חוקים אלו שהפכו את הנשים לרכושה של משפחת הבעל היה SHU XI שאהב מאד את מטאפורת הלוטוס. אך היחס הרע לנשים בפילוסופיה הסינית לא התחיל רק במאה ה-12. בשושלת האן נימצאת נקודת המפנה הראשונה –

"המלומד והפילוסוף DONG ZHONGSHU ששכנע את הקיסר HAN WU DI (87 BC - AD 140) לתמוך בקונפוציוניזם במקום בדאואיזם. באותה תקופה הטקסטים הקונפוציאניים היו מוגבלים לחמשה קלסיקס והפכו לבסיס האידאולוגי וחינוך שקיבלו הפקידים הממשלתיים. והוא זה שהתייחס בפעם הראשונה לתיאורית היין והיאנג כתיאוריה סיסטמטית שמסבירה את השלטון והפוליטיקה.

חוקרים רבים מסכימים שהיה זה היישום הקשיח של תיאוריות היין והיאנג על נשים וגברים שהוביל לדיכוי הנשים במחשבה ובפרקטיקה הקונפוציאנית.

מפנה המפתח לפירוש שכנראה קרה בתקופת שושלת האן ומתבטא בכתבי DONG ZHONGSHU הוא לצמצם את מהות הגברי כיאנג ואת מהות הנשים כיי.

"הבעל הוא יאנג ואשתו היא יין:

"יין ויאנג יכולים גם להיקרא אישה וגבר ולהיפך"

גלית פת שמיר מכנה את הזרם שיסד דונג ג'ונגשו "קונפוציאניזם של יין-יאנג" במרכז הגותו ניצב רעיון המקור YUAN שממנו נובע הכל והוא הביסוס של הדברים. הוא מונה שלשה קשרים שאין בהם שוויון והדדיות: השליט המתנשא מעל הנשלט, האב המתנשא מעל בנו והבעל המתנשא מעל אשתו. "קשר" אינו אלא סטנדרד קבוע מגביל ומכפיף. הסבר זה מבוסס על הבנה צרה של היין והיאנג כנשלט ושולט בהתאמה וכל קשר חייב להתאים את עצמו אליה. סכנה טמונה בפשטות לכאורה של השיטה. במקום לראות ביין וביאנג היבטים של כל אדם חי, פעולה, ואירוע בעולם מחלק דונג ג'ונג שו את העולם לשני סוגים של יין ויאנג, "רע" ו"טוב" בהתאמה, מעשה שאינו הולם את רעיון אחדות הניגודים¹⁶. החלוקה הדיכוטומית (מניכאית) בין יאנג-טוב-גבר ויין – רע – אישה מזכיר את השימוש של הטוב והרע במערב בדתות המונותאיסטיות. גלית פת שמיר מציינת שהדאואיזם כדרך חיים ומחשבה נמחק לאורך ההיסטוריה ומה שנותא ממנו נטמע בקונפוציאניזם ובבודהיזם. תפיסת ה"טוב" וה"רע" כבעלי מעמד אונטולוגי בטבע אינה מתיישבת לא עם הקונפוציאניזם (שמסרב לתת ל"רע" מעמד אונטולוגי) וְאָא עַפּ הַדַּאֻאִיזְם שְבוּ אִין לֹא "טוב" וְלֹא "רע" וְעַצֵּם הַשִּׁימוּשׁ בְּמוֹשְׁגִים אֵלּוּ מוֹשֵׁמְךָ.

¹⁶ גלית פת שמיר, אדם לאדם חידה, עמ' 173

מתבקשת השאלה מדוע דונג קידם את השיפוט הפרשני הזה. ספקולציה אפשרית היא שהוא היה סקסיסט ובעל עמדה פטריאכלית קיצונית שגרמה לו ליישר/ לסדר גברים ונשים כיאנג וכיין כדי למלא את המערכת שבנה. לו המערכת שלו היתה נשאר רק מבנה אינטלקטואלי כנראה שלא היתה גורמת להשפעה חברתית רך דונג היה גם ראש ממשלה שפעל למען קיסר אקטיביסטי שרצה להגות כרעיון תיאוריה של ממשל עבור אימפריה ענקית. כתוצאה מהפוליטיזציה של הסינטזה הקונפוציאנית של דונג התפתחה במשך מאות המסורת הקונפוציאנית כסטטוס קוו לסדר ההיררכי שנוצר.

אך נראה שלא רק קידום הקונפוציוניזם של היין יאנג כשיטת ממשל גרם להפיכת מטאפורת הלוטוס לשיטה לכליאת נשים במעמד היררכי בזוי תוך כדי שיכנוע כי זו הדרך לצאת מעמדה זו.

"הטמעות הבודהיזם בסין במאות הראשונה והשנייה והשישית כזרם זר לזירה ההגותית הסינית היא תופעה יוצאת דופן המצביעה על חסך מסויים בזירה ההגותית המקומית, שהזרם הזר נתן לה מענה.... בלב ליבו של הבודהיזם מציג קונג (אדוארד קונג, חוקר בודהיזם, שהציג השערה מדוע נטמע הבודהיזם בסין) את האמונה באדם כסובל מטבעו, אך גם כבעל יכולת להגאל מהסבל ולהשתחרר ממנו. האדם יכול, באמצעות מעשיו ובחירותיו, להשתחרר מהסבל. כדי להראות כיצד אדם יכול להשתחרר מביא הבודהיזם את הלוטוס כמשל. "האדם כמוהו כפרח הלוטוס, ששורשיו נטועים בבוע ותפרחתו באוויר הצלול. שורשיו של הפרח משולים לשורשיו של האדם, ה"אני" שלו, השקועים בעולם העכור והמכאיב שבו הוא חי. התפרחת הפונה אל אור השמש, מייצגת את האפשרות להחלץ מ"בוץ הגלגולים" ולהגיע לשיחרור ממש בזכות חוק הקארמה." תפיסת העולם הסינית לא יכלה לאמץ את משל הלוטוס כפשוטו. ואף על פי כן...

אלמנט מעניין נוסף שמלמד על היחס לגוף בסין ושנתקלים בו דרך משלים וסיפורים על התנהגות הוגים שונים. למשל הסיפור על אחד מאבות תורת הזן- בודהיזם שהוטמעה בסין במאה השישית לספירה. הוי-קה (487-593) תלמידו של בודהידארמה זכה להארה: הוא כרת את זרועו והגישה לבודהידארמה כדי להוכיח לו עד כמה הוא מעוניין להפוך לתלמידו אך בודהידארמה סירב וביקש ממנו להביא לו את רוחו. התלמיד חיפש ולא מצא וכששב אמר לו בודהידארמה " הנה, השקטתי את רוחך" וכך זכה התלמיד להארה. רוחו ניאורה והוא נשלך מאופן הקיום המוגבל לאופן קיום מלא והיה לתלמידו הראשון של בודהידארמה.

"מעשים אכזריים כגון כריתת העפעפיים או הזרוע אינם נדירים בזן אך אין הם מתפרשים ככאלה אצל מי שבחר בהם. מטרתו של המעשה הקיצוני היא לעורר זעזוע כדי לעקור את העושה מהמקום שבו הוא נטוע. שינוי גופני עשוי להוביל את האדם לראיה חדשה ולתחושת התקדמות.

17..

האם יכול להיות שנשים ביקשו בצורה דומה (על ידי שינוי גופני ברגליהן שיידמה אותן ללוטוס) להעביר מסר שהן רוצות לצאת מהמצב שבו הן נטועות? זו השערה מרחיקת לכת מצד אחד כי נוטים לחשוב שנשים בסין לא היו חשופות ללימוד האנלקטים והדרך הזן בודהיסטית אך ראינו שבשולטת טאנג הן היו קרובות להשגת זכויות ושלטון ולולא ההפיכה המונגולית והתפתחות הנאו קונפוציוניזם על ידי ZHU XI בסוף שושלת סונג אולי היתה ההיסטוריה של הנשים בסין

¹⁷ גלית פת שמיר, אדם לאדם חידה, עמ' 218

נראית אחרת. במאמר של בטין בירג שהתפרסם באוניברסיטת דרום קליפורניה "נשים, נישואין ונכסים בתחילת שושלת יואן: אתיקה זרה ושינוי מקומי"¹⁸ שם פוקוס על התכנית של טרנספורמציה חברתית ואישית שהופצה על ידי ZHU XI וחסידיו אשר השפיעה עמוקות על ההיסטוריה הסינית. האז'נדה החברתית שקודמה היוותה אתגר לחוקים והמנהגים בתחום נישואין, ירושה וזכויות קיינן של נשים שהיו נהוגים ב שושלת סונג. הנשים בתקופת שושלת סונג נהנו מהגנהחוקית על נכסיהן גם בנישואיהן או באלמנותן ולזכויות אלו התנגדו חסידיו ZHU XI

לכך הצטרפה עובדה שכנראה גרמה לשינוי בחוקים. הכיבוש המונגולי שהביא איתו צורות חדשות של קשרי נישואין וזכויות קניין יחד אם אי אכיפה של החוקים הקיימים – דבר שיצר בלבול וריק שלטוני בנוגע לנשים, נישואין וקניין. למשל הייבום – נישואי אח לאלמנת אחיו הבכור – נכנס כמנהג באותה תקופה בכל סין למרות מיקרים של אלמנות שתבעו להימלט ממנהג זה ופנו למערכת המשפטית שלא תפקדה. רק במאה הארבע עשרה החלה האג'נדה הנאו קונפוציאנית לחלחל ונבנה גוף של חוקים, תקנות והסדרים על פי האסכולה של ZHU XI שהגביל בחומרה את האפשרויות של הנשים לשלוט ברכושן הפרטי ולא איפשר לאלמנות להינשא מחדש. החוקים החדשים האלה הועתקו כלשונם לחוקי שושלות מינג וקינג ונחשבו כאילו היו קיימים מקדמה דנא.

סיכום

נושא "קשירת הרגליים" לנשים בסין עורר את סקרנותי בעיקר משום הקשר בין הפרקטיקה הזו למיניות ולמצבן של מליוני נשים וילדים בעולם כ"שפחות ועבדי מין" גם במאה ה-21. כשהתברר לי שיש קשר ישיר בין פרקטיקת קשירת הרגליים ומטאפורות בשירה ובכתבים סיניים שהשוו את רגליהן הקטנטנות של נשים לפרח לוטוס החלטתי להעמיק ולחקור תופעה זו וכיצד היא הושפעה מהפילוסופיה הסינית אין ספק שהקישור בין הפרקטיקה של קשירת רגלי נשים שהיתה קיימת רק בסין והתרבות הסינית מלה שאלות רבות. על אחת כמה וכמה הקישור בין זנות ועבדות מין עם הפילוסופיה הסינית. אין ספק שאי אפשר למצות נושא מסובך זה בעבודת רפרט קצרה אך ניסיתי להעלות לדיון מספר נקודות ולהתוות קווי מתאר לדרך אפשרית לחקירת נושא כאוב ומעניין זה. יצאתי לדרך מתוך ידע מוקדם שקיים ברשותי בנושא הזנות בעולם והתייחסות חברות ומדינות שונות אליה בעיקר במערב. העובדה שהגיעו נשים סיניות בעלות רגלי לוטוס מוזהב לסאן פרנציסקו במאה ה-19 ושימשו או כנשי סוחרים סיניים אמידים או בתעשיית המין המפותחת שם הפנתה אותי למחקרים על הזנות בסין.. מתוך אותם מחקרים עלתה מיד המחלוקת הרגילה שקיימת בין החוקרים על תעשיית המין בעולם כיום: עבודה או עבדות.

¹⁸ *Women, Marriage, and Property in the Early Yuan: Alien Ethics and Native Change* Bettine Birge, University of Southern California

לצערי לא יכולתי לצמצם עצמי למסגרת המחלוקת ללא בדיקה מעמיקה יותר כיצד הפילוסופיה הסינית מתייחסת לעבודת הנפש בקשר עם נשים ומיניות. "פולחן הלוטוס המוזהב" ביצבץ מתוך מאמרים שונים שהעלו התייחסויות שונות לתופעה. המנעד הרחב של מטאפורת הלוטוס כלל קשרים של המטאפורה הזו עם פורנוגרפיה לשמה כמו גם התייחסות ל"ריקנות" ול"אין" כעבודת הקודש שהלוטוס מסמל בשירה הסינית ובכתבים הפילוסופיים.

המיתוס שבנה את מעמד הקורטיזאנות (זונות צמרת) ומכך השליך על מעמד הזונות בכלל בסין לא שונה מהמיתוסים שקיימים במערב אך השיח על הזנות בסין הינו תחום שלא נחקר למרות הכל.

התייחסתי לקשירת הרגליים על פי העמדה שראתה בה עבודת נשים ופה מעבר למבט המערבי המקטר שמצביע עליה ככלי לציות ולהגבלת הנשים לתפקידים ספציפיים התגלה אספקט נוסף לחקירה: בפילוסופיה הסינית שליטה על הגוף דרך דיסציפלינה של כאב הינה מעשה נפוץ לנזירים (בעיקר זן-בודהיסטים). השאלה כיצד התקיים מנהג "קשירת הרגליים" במשך כל המאות ללא כפיה חיצונית על הנשים מקבלת פה רמז לתשובה.

לעומת זאת, כשבחנתי את קשירת הרגליים על פי העמדה שרואה בה עבודת נשים המחקרים בנושא ביקשו לבחון ללא ביקורת את המשמעות הסימבולית והאישית של הפרקטיקה ולמרות הביקורת הרבה שבצבצה במחקרים אלו גם פה התייחסו לכך שהאישה אמורה לשלוט בכאבי התופת שהפרקטיקה גרמה ובכך תשקף את האידאליים שהרעיון הקונפוציאני מעביר ואחד מהם הוא ה"גוף המודע לעצמו" Mindful body. אם מפנים את תשומת הלב לעובדה שהתפתחות מטאפורת הלוטוס כמודל אירוטי התפתחה בד בבד עם התפתחות תרבות בתי הבושת בסין קשה להתעלם מהעובדה שנשים ונערות קשורות רגליים או כפי שמכונה התופעה בסין "נשי הלוטוס המוזהב" היו מוחזקות באותם בתי בושת לשירות הגברים.

בנוסף ניסיתי לשאול כיצד חלחלה מטאפורת הלוטוס לחיי היום יום של נשות סין וגיליתי כי בתקופות שונות היה מעמד הנשים בסין שונה. בתקופת טאנג ובחלק מתקופת סונג מצב הנשים בנות המעמד הגבוה היה טוב. הן היו מלומדות ושאפו לעמדות בכירות אם כי לא מובן לי איך הסכימו לכך שיתקיים מעמד מזרותות מין לשימוש הגברים של אותו מעמד גבוה (אציין שמצב זה מזכיר לי את הפמיניזם הליברלי הדוגל בזכות האישה למכור את גופה לתעשיית המין במערב).

לעומת מצב זה התפתח בתקופת סונג זרם לקידום ציות נשים ותפקידי אישה מסורתיים על ידי נשים. זרם זה גבר אחרי כיבוש סין על ידי המונגולים והמשיך לשלוט בכל המעמדות וההיררכיות. השינוי בתפיסה כתוצאה מראקציה לשיחור הנשים בתקופת טאנג מעורר מחשבות קודרות על מצב הנשים בעולם המערבי כיום.

לא ניתן בסקופ של עבודה זו להיכנס לעומק לתהליך השינוי בתפיסה אך ניסיתי לציין מראי מקום ומתווי דרך לבדיקה אפשרית.

אסיים בציטוט מתוך מחקר מעמיק ומעניין של רווין לספרה של WANG PING "לכאוב עבור יופי":

וואנג פינג משתמשת ביצירות ביקורת מערביות כדי לבסס את השורשים התרבותיים של "קשירת הרגליים". חלק מהאנליזה המרתקת שלה מבוססת על פרדיגמות של בטיי, דרידה וסקארי. באור התיאוריות העכשוויות על מיניות ואלימות וואנג פנג מעיינת בשאלה של הפטישיסטיות של הרגל הנשית כסמל מין, חוקרת איך כף רגל רצוצה – מעוקמת, לרוב מסריחה, בהכרח כואבת – הפכה לסמל של זהות מינית נשית, מתוארת באובססיות על ידי גברים, עטופה בקפידות ומטופלת על ידי נשים. וואנג מוצאת שהרגליים הקשורות פתרו את הסוגיה ההמהותית של ה"תרבות וחוסר הסיפוק שלה" על ידי הגדרת המיניות כמשהוא שניתן לעצב ולאלף. בתרבות הסינית, בעיקר בתרבות הביתית (מבוייתת) זרמים מיניים תת קרקעיים היו קטלניים ביכולתם ליצור תוהו ובוהו. הרגל הקשורה, שצורתה מעוותת באלימות, כל כך לעומק מהווה סימן לתלות, שימשה כסמבול גרוטסקי אך בטוח של האינסטינקט המיני הנשי. בתרבות ששימרה שילטון מוקפד על הקודים החברתיים עד לרמה המפורטת ביותר הרגל הקשורה ייצגה את ההזכרה הדרושה של יצר, אך היה זה יצר מסומן על ידי פיקוח ובקרה מחמירים¹⁹

ולאורך 600 שנה גורלן של נשים בסין הפך לחיים מוגבלים להחריד. אי אפשר שלא להזכיר אחרי ציטוט חמור שכזה שבעצם משליך על התרבות הסינית כתב אשמה קטגורי את אדלר שמציג במאמר חדשני את ההתפתחויות בלימוד הקונפוציאני החדש וטוען שחייבים לראות במסורת הקונפוציאנית שדה דינאמי של שיח דרך ההיסטוריה ושצריך להתייחס להבחנה שבין המסורת הכתובה והפרקטיקה החברתית וההבחנה בין טקסטים נורמטיביים וטקסטים תיאוריים.²⁰

בבליוגרפיה

- *Aching for Beauty, Footbinding in China*, Wang Ping, 2002
- Howard Levy's 1966 study, *The Lotus Lovers: The Complete History of the Curious Erotic Custom of Footbinding in China*

¹⁹ Wang Ping, *Aching for Beauty: Foot binding in China*, 2002

²⁰ Daughter/Wife/Mother or Sage/Immortal/Bodhisattva? Women in the Teaching of Chinese Religions, Joseph A. Adler

- Dorothy Ko 2005 *Every Step a Lotus, Shoes for Bound Feet and Cinderella's Sisters: A Revisionist History of Footbinding*
- Beverly Jackson , *Splendid Slippers, A Thousand Years of an Erotic Tradition*, Berkeley, CA: Ten Speed Press, 1997
- The Four Books for Women:
Ancient Chinese texts for the education of women
- Zhang Mingqi (1)
[Translation originally published in B. C. Asian Review volume 1 ,
1987]
- <http://www.cic.sfu.ca/nacc/articles/fourbookwoman.html>
- Daughter/Wife/Mother or Sage/Immortal/Bodhisattva? Women in the Teaching of Chinese Religions, Joseph A. Adler, Department of Religious Studies Kenyon College, ASIANetwork Annual Meeting, Whittier, California, April 23, 2005
- <http://www2.kenyon.edu/depts/Religion/Fac/Adler/Writings/Women.htm>
- *Women, Marriage, and Property in the Early Yuan: Alien Ethics and Native Change*, **Bettine Birge**, **University of Southern California**
- <http://www2.kenyon.edu/depts/Religion/Fac/Adler/Writings/Women.htm>
- Gail Hershatter. Berkeley: University of California Press, 1997. xii, 603pp., illust., tables, appendices, glossary, bibliog., index., ISBN 0-520-20438-7;

- Christian Henriot, *Belles de Shanghai. Prostitution et sexualité en Chine aux XIXe - XXe siècles*, CNRS Éditions, 1997.
 - <http://www.mouvementdunid.org/Belles-de-Shanghai-Prostitution-et>

 - Christian HENRIOT, *Derrière le paravent de l'exotisme, la dignité bafouée de la femme chinoise. Prostitution et Vox literati à Shangai avant la Première Guerre mondiale*
 - <http://clio.revues.org/document581.html?format=print>

 - Ebrey, Patricia Buckley. *The Inner Quarters: Marriage and the Lives of Chinese Women in the Sung Period* (Berkeley: University of California Press, 1993).
 - *Session 158: Power, Sexuality and Constraint: Life of Women in The T'ang Dynasty*
-

Organizer: Lily Hwa, University of North Carolina at Charlotte

Chair: Robert Cutter, University of Wisconsin, Madison

Discussant: Patricia Ebrey, University of Illinois, Urbana

- *Change* Bettine Birge, *Women, Marriage, and Property in the Early Yuan: Alien Ethics and Native* University of Southern California
- גלית פת שמיר, אדם לאדם ח'ידה: טבע האדם ומחשבת סין, הוצאת אוניברסיטת תל אביב, עמ' 255, 2006